

egy öble volt itt s ennek az öbölnek a hullámverésében rakódhattak le a mészcigák.

Természetszerű, hogy amint nőtt Kőbánya jelentősége, ugyanugy megjelennek egymásután a telekspekulánsok. IV. Béla király 1244-ben kiadott kiváltságlevelében Pesthez csatolta ezt a területet, I. Lipót király pedig megerősítette ezt az intézkedést. A Pesthez csatolás utáni idők leghiresebb, Kőbányáért folyó harca a Grassalkovich-féle per volt, amelyről mint régi, viharos idők érdekességéről ma is szívesen beszélnek a kőbányai polgárok.

Kopottruhás kisdíák lépegetett szerénven a pécsi Szt. Ferencsek kolostora felé az 1700-as évek elején. Mindennap pontosan, ugyanabban az órában. Rövid idő múlva aztán bögrét szorongatva sietett ismét haza, hogy elköltse Szt. Ferenc fiaitól kapott ebédjét. Az idők folyamán ebből a kopottruhás kisdíakból pesti ügyvéd lett. Vagyona meglepően gyorsan nőtt és ezzel együtt hatalma is. Nagyur lett, gróf, s a tekintélyes ur nagy szeretettel mutogatott mindenfelé egy aranybafoglalt formátlan bögrét. Tőle vásárolta meg Kőbányát pénzért a város. Így lett Kőbánya ismét a város tulajdona és folytatódhattak a kőbányák kitermelési munkálatai.

Az akkori Pestnek fele ebből a kőből épült. Értékes volt a kő azért is, mert nemcsak faragni, hanem különleges összetételénél fogva fűrészelni is lehetett. Szilárdsága a levegőn nem esökkent, hanem még inkább nőtt. Alsóbb rétegek pedig műfaragásra is alkalmasak voltak. Ilyen kőből épült többek között az Akadémia palotája, a Vigadó, az Egyetemi Könyvtár, a Szent István Bazilika, ebből faragták ki a Lánchíd négy oroslánját és az Alagut homlokzatát. Óriási mennyiséget fejtettek ki a bányából: 1866-ban például 3344 négyszöglet! Egyegy öl körülbelül három kocsi kőnek felel meg, tehát abban és a rákövetkező években több, mint tízezer kocsi követ bányásztak ki a földből. Néhány évig ez a szám állandó maradt. Később esökkent az ütem. A városrész alatt azonban ekkor már pincék hosszú folyosói futottak.

Elcsendesedik, majd hirtelen uj életre kel a földalatti város

A serény kezek munkája mindjobban esökkent az idők folyamán. A mész-kő vastag rétegei lassan megvékonyodtak, elfogytak, s mind nehezebb, kevésbé jövedelmező vállalkozás lett a kő bányászata. A hatalmas üregek elnéptelenedtek. Végül is halálos esend horult a nemrég még hangos, forgalmas földalatti városra. A gondoskodás nélkül hagyott bányák közül sok beomlott, benőtte a gaz, nyoma sem maradt a bejáratnak. Egyszerre azután megint megváltozott minden.

A földalatti város óriási előnyeit felismerték a sörgyárak és megtelepedtek Kőbányán. Hozzájárult ehhez az is, hogy Kőbánya vize kitűnően alkalmas a sörgyártáshoz. A hatalmas üregeket, amelyek közül némelyik akkora, hogy kisebb templom tornyostól elférne benne, pincéknek használták fel. Óriási, négyezer hektoliteres cementhordókat építettek bennük, villanyvilágítást vezettek be és az újra megnyitott kapukon nemsokára hatalmas szállítókoszik közlekedtek. A földalatti város sok utcája ismét a munka zajától visszhangzott. A világhírű sörgyárak hatalmas telepei óriási területet foglalnak el a kőbányai sziklabarlangokban. Érdekes megemlíteni egy adatot a pincék nagyságának érzékeltetésére. A Dreher sörgyár orjesztőpincéje például 30.000 hektoliter befogadóképességű! A pincék változó nagyságúak. Hol széles és magas, hol szűkebb lépcsősoron és keresztfolyosón lehet közlekedni. A különböző tulajdonosok választással különítették el egymástól a földalatti üregeket s így külön birodalmak alakultak. A föld felszínén nem sokat látni. A Harmat-utcánál kis kőépítmények sorakoznak, ezek a földalatti város szellőzőnyílásai.

A régi időkben, a bányák művelése közben sok érdekes leletre bukkantak. Delfin-csigolyákat is találtak. 1837-ben Mayer János munkás elefántcsontot talált. A Nemzeti Múzeum két *Dinotherium giganteum* fogat őriz, amelyeket ugyanitt találtak.

Sok szó esik arról, hogy a 35 km. hosszúságban elterülő, 178.000 négyzetméter terület a jövő háborújában szolgálhatna-e menedékkül a fővárosi lakosságnak? A legsúlyosabb ellenérv az, hogy messze van. Hirtelen támadásnál nincs idő a megközelítésére. Más elgondolásban is szerepelt a múltban a kőbányai földalatti város kihasználása. Amikor a főváros régebben elutasította azt az ajánlatot, amely szerint nagy tőkecsoport az Oktogon alatt földalatti mulatót akart építeni, a kőbányaiak odahívták a vállalkozókat, rendezték be Kőbányán a hatalmas földalatti mulatót. Ez volt a terv, de nem lett belőle semmi.

A földalatti város öreg szikláit között pedig, ahol a főváros egész lakossága elférne, folyik tovább a munkás élet: a sörös és borshordók felsorakoztatása. Szitnyay Jenő.

LENT A KŐBÁNYAI KATAKOMBÁKBAN,

ahol Budapest egész lakossága elférne

Mostanában sok szó esik Budapest egyik legmostohább sorsú városrészéről, Kőbányáról, amely nemcsak sörgyártásáról, halásorompójáról és a parlamentben is sok vihart látott, levegőt fertőző sertésszállásairól híres, hanem nevezetesen arról is, hogy alatta a régi idők maradványaként hatalmas méretű és terjedelmű földalatti üregek, folyosók terülnek el, amelyek ugyszólván teljesen alapincézik ezt a — közlekedési nehézségek miatt — fővárostól elszigetelt, külön gyárváros életét élő, nagykiterjedésű városrészt.

A „belsővárosi idegen“, aki meglátogatja Kőbányát, meglepően tapasztalja azt a magyar vidékre emlékeztető közvetlenséget, amellyel a kőbányai ügyek iránt érdeklődőket mindenhol fogadják. Természetesen mindenki panaszkodik. Csak egyet dicsérnek: az óriási földalatti üregeket.

Kőbánya eredetileg Kőér volt. Ezt a nevet gazdag mészkőtartalmu területe miatt kapta. Később változtatták aztán Kőbányára. Már a tatárjárás idején bányásztak belőle a mészkövet, de másképpen, mint a többi kőbányánál szokás, tehát nem a föld felszínén, mint például a budai hegyekben, hanem mélyen lent a földben. Itt, Kőéren, először áttörték a legfelső réteget, a termőföldet, majd az ugynevezett görgeteget, a sárga agyagot, a kék agyagot és úgy jutottak az alsó réteghez, a mészkőhöz, amelybe azután barlangszerű üregeket vájtak. Mind főbbet, mind nagyobb távolságokra. Végül már hatalmas folyosók kereszteltek egymást az egyre híresebbé váló Kőbánya alatt. A kőbányai mész-kő *cerithium-csigák* lerakódásából keletkezett. Kőbánya történetében úgy magyarázzák ezt, hogy amikor a Nagy-Alföldet még tenger borította, állítólag a tengernek